

- кова, М.А.Риш, Л.С.Строчкова. - М.: Медицина, 1991.-496 с.
7. Мікроелементози сільськогосподарських тварин / М.О.Судаков, В.І.Берега, І.Г.Погурський та ін.; За ред. М.О.Судакова. - К.: Урожай, 1991. - 144 с.
  8. Определение экономической эффективности применения природных цеолитов в животноводстве и птицеводстве: Рекомендации / РАСХН. Сиб. отд-ние. ИЭВСиДВ; Под ред. А.М.Шадрин, Г.А.Жукова. — Новосибирск, 2000. - 24 с.
  9. Переста М., Чонка І. Цеолітовому борошну - зелену вулицю в тваринництві // Ветеринарна медицина України. - 1998. - № 6. - С.6—7.
  10. Шадрин А.М. Природные цеолиты Сибири в животноводстве, ветеринарии и охране окружающей среды. - Новосибирск, 1998. - 116 с.

АНОТАЦІЇ

В.Л.Романюк, А.Б.Грицик.

Перспектива використання цеолитсодержащих туфів Рівненщини у тваринництві.

Цеолитсодержащие туфы Рівненщини характеризуються особливим хімічним складом, прежде високим змістом кровотворних мікроелементів - заліза, цинку, міді, кобальту, что забезпечує їхнє використання в якості мінеральної добавки для профілактики аліментарної анемії, а також комплексних гіпомікроелементозів у тварин. Крім того, доцільно використовувати цеолитсодержащие туфы как наполнитель при конструюванні ветеринарних препаратів для профілактики ендемічних і паразитарних хвороб, а також как неспецифічне антистрессове і стимулююче засіб.

В.Л.Романюк, А.Б.Грицик.

Перспектива использования цеолитсодержащих туфов Ровенщины в животноводстве.

Цеолитсодержащие туфы Ровенщины характеризуются особенным химическим составом, прежде всего высоким содержанием кроветворных микроэлементов - железа, цинка, меди, кобальта, что обеспечивает их использование в качестве минеральной добавки для профилактики алиментарной анемии, а также комплексных гипомикроэлементозов у животных. Кроме того, целесообразно использовать цеолитсодержащие туфы как наполнитель при конструировании ветеринарных препаратов для профилактики эндемических и паразитарных болезней, а также как неспецифическое антистрессовое и стимулирующее средство.

V.Romanyuk, A.Hrytsyk.

The prospect of use zeolytcontain tuff of the Rivne region in stock-breeding.

Zeolytcontain tuff of the Rivne region are characterized the especial chemical composition, first of all high contents blood formaling microelements - ferric, zinc, honeys, cobalt that provides their use like mineral additive for preventive maintenance of alimentary anemia, as well as complex hypomicroelementosis in animals. Besides, reasonable use zeolytcontain tuff of as filler fordesign veterinary preparations for preventive maintenance endemic and parasite diseases, as well as no specific antistress and stimulant facility.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ

Грицай Н.Б.

*Міжнародний університет «Рівненський економіко-гуманітарний інститут»
імені академіка Степана Дем'ячука*

Сучасний світ з його економічними кризами, соціальними негараздами та постійними стресами виснажує людей фізично, емоційно і духовно, тому стає все важче виховувати дітей. Саме дітям, які найбільше вразливі і більше всього потребують любові, найтяжче в цьому світі. Далеко не кожен батько розуміє, що дитині потрібні не лише їжа, житло, одяг, а й підтримка, схвалення, допомога і, звичайно, любов. Тому досить часто нелегка місія виховання дитини й формування її особистості лягає безпосередньо на плечі вчителя. Адже саме вчитель сіє в думках юних зерна доброго й вічного... Виховання учнів здійснюється на кожному уроці, але, як писав А.С.Макаренко, усяка робота в класі є завжди роботою виховною, але зводить виховну роботу до освітньої неможливо. Для того, щоб процес виховання був найбільш ефек-

тивним і результативним, потрібно насамперед його ретельно спланувати, визначивши ті пріоритетні напрямки, які є найважливішими для даного учнівського колективу. Крім того, виховання - це творчий процес, тому виховна робота кожного вчителя, враховуючи здобутки педагогічної науки, носитиме також відбиток своєї неповторності. Розглянемо для прикладу основні аспекти виховної роботи, яка проводиться у восьмому класі загальноосвітньої школи № 13 м. Рівного. Її фундаментом є особистісно-зорієнтований підхід. Педагогічне кредо класного керівника - « Шукай стежинку до серця кожного учня ». Метою виховання є вивчення особистостей учнів і створення умов для їх успішного розвитку. Результатом виховання має бути духовне й фізичне здоров'я учнів і формування всебічно розвинутої особистості.

Результати психолого-педагогічних досліджень показали, що учні не відзначаються особливими розумовими здібностями і хоча б достатнім рівнем навчальних досягнень. Проте вони є дуже людськими і добрими, тому найактуальнішим у виховній роботі цього класу є вивчення учнівського колективу і допомога у самовихованні, покращенні особистих якостей. Зважаючи на те, що батьки багатьох учнів недостатньо приділяють уваги дитині, потрібно надати їм психологічну допомогу, підтримати їх. Тому учитель, який здійснює виховний процес у цьому класі повинен враховувати такі аспекти:

1. **«Виховуй не словом, а прикладом».** Учитель сам повинен бути зразком для наслідування. Якщо, наприклад, розповідати дітям правила дорожнього руху, і в той же час їх порушувати по дорозі до школи, то всі зусилля зйдуть нанівець. Ніколи вчитель не навчить дитину поважати свою державу, коли сам розмовляє під час виконання державного гімну і т.д.

2. **Безумовна любов до учнів.** Фундаментом, який забезпечує повноцінний розвиток особистості дитини, є безумовна любов, коли дитину приймають такою, якою вона є, з усіма її достоїнствами і недоліками. Учитель повинен завжди пам'ятати, що:

1) Це просто діти.
2) Тому вони і поводять себе «як діти.»
3) Діти досить часто чинять не дуже розумно.
4) Якщо, незважаючи на їх погані вчинки, їх продовжують любити, вони зможуть виправитися.

5) Якщо їх любити тільки тоді, коли задоволені ними, і лише тоді проявляти свою любов, діти не будуть відчувати постійної любові вчителя, стануть невпевненими чи байдужими, що знизить їх самооцінку і заважатиме розвиватися в кращу сторону. Таким чином, учитель несе відповідальність за поведінку дітей та їх розвиток.

6) Якщо любити дітей безумовно, вони будуть про себе хорошої думки, будуть впевненими в собі. Тоді вони зможуть контролювати свою поведінку.

7) Якщо їх любити лише тоді, коли вони виконують наші вимоги чи досягають того, чого ми від них чекаємо, вони будуть відчувати себе некомпетентними; у них з'явиться відчуття, що старатися марно, як би вони не старалися, завжди цього недостатньо. Такі діти стануть жертвами невпевненості, тривожності і низької самооцінки, і це буде постійною перешкодою їх зростання.

8) Заради учнів учитель повинен старатися, щоб любов до них була, наскільки це можливо, безумовною. Безумовна любов проявляється через контакт «очі в очі», фізичний контакт (взяти за руку, погладити по голові і т.д.), пристальну увагу до кожного. [3] З останнього виходить пункт 3.

3. **Всебічне вивчення учнів, психологічна допомога їм.** «Ви повинні знати, чим живе, чим цікавиться, що любить, чого не любить, чого хоче й чого не хоче дитина. Ви повинні знати, з ким вона дружить, з ким грає і в що грає, що читає, як сприймає прочитане... Ви не повинні несподівано довідуватися про різні неприємності й конфлікти, ви маєте їх передбачати й запобігати їм. (А.С.Макаренко) Провівши ряд анкетувань і тестувань, ми з'ясували, що учні цього класу мають неадекватний рівень самооцінки, у більшості вона занижена. Цим і пояснюється їхня невпевненість, знервованість. Тому одним із напрямів виховної роботи є допомога дітям у самопізнанні,

формуванні «Я» - образу, «Я» - концепції особистості. Самопізнання здійснюється не тільки заради пошуку чистої істини, а для самовиховання. Самовиховання ґрунтується на повазі дитини до самої себе. Адже, якщо вона не поважає себе, не зможе поважати й іншу особистість, в т. ч. і вчителя, батьків. Крім того, велику увагу варто надавати розвиткові самостійності учнів, проявляючи максимум довіри до них. Якщо учневі довіряєш виконати якусь роботу самостійно, то він стає впевненішим у своїх силах. Адже, як писав Лесгафт, усе потрібне для дитини, що може виконати вона сама і виконання чого відповідає її вмінню, треба дозволяти робити їй самій.

4. **Вивчення умов, у яких живе дитина, постійна співпраця з батьками.** «Кожна школа повинна добре знати середовище, до якого належать діти, що виховуються в ній» (К. Д. Ушинський). У роботі з батьками варто використовувати різні форми, як-от: 1) вивчення виховного потенціалу сім'ї (бесіда із вчителями початкових класів, з учнями та батьками, спостереження, відвідування учнів вдома, анкетування, тестування, написання учнями творів, проведення тематичних класних годин про сім'ю); 2) індивідуальні психолого-педагогічні консультації; 3) колективні форми роботи з батьками (дні відкритих дверей, відкриті уроки, батьківські збори); 4) «телефон довіри» - одна з найпоширеніших форм спілкування з батьками; 5) тренінги з батьками. Форми проведення батьківських зборів можуть бути різноманітними: огляд літератури, періодичної преси, диспути, бесіди, практикуми, лекції, зустрічі з певними людьми, представлення учнями свого класу.

5. **Формування навичок здорового способу життя.** «Здоров'я - це стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороб або фізичних вад» (Преамбула Статуту ВООЗ, 1948). На уроках біології у 8 класі пропагується здоровий спосіб життя людини. Проте дана інформація стосується передусім фізичної сфери здоров'я. В умовах особистісно зорієнтованого виховання, коли досліджуєш особистість кожної дитини, вивчаєш індивідуально-типологічні особливості (характер, здібності, рівень розумового розвитку), у співпраці зі шкільним психологом неважко розробити систему заходів для збереження та зміцнення нервово психічного здоров'я учнів. Наприклад, неправильна організація навчальної діяльності вдома спричиняє перевантаження, що виявляється у перевтомі та напруженні нервової системи. Це є приводом до нервувань і хвилювань. Паралельно з перевантаженням виникає неуспішність. Це дуже вагомий стресовий чинник, що призводить до появи депресії, конфліктних ситуацій з учителями та однолітками. Тому на класних годинах необхідно навчити, як правильно організувати свій час і свою діяльність, підвищувати культуру взаємовідносин між учнями, а також з учителями шляхом проведення бесід, розв'язання психологічних задач та ін. Крім того, існує ціла низка інших складових здорового способу життя, що стосується не тільки фізичного та психологічного, а й соціального і духовного здоров'я: відсутність шкідливих звичок, домінуюча світоглядна установка на пріоритетну цінність здоров'я тощо. Організуючи антинаркогенну пропаганду в класі, доцільно використовувати бесіду з учнями і батьками, проводити анкетування і тестування, організувати виховні заходи, випуск стінгазет, психолого-валеологічні тренінги тощо. [5]

6. **Формування екологічної культури учнів.** Забруднення повітря, води та ґрунтів, зникнення багатьох видів рослин і тварин, від'ємний приріст населення, «екологічні» захворювання, зумовлені Чорнобильською трагедією - найгостріша і найбільчша проблема для України. Саме тому формування екологічної культури є зараз досить актуальним. Його необхідно здійснювати постійно як на уроках біології, так і на виховних годинах, а особливо під час екскурсій у природу. [2] Під час спілкування з природою учні не лише знайомляться з основами екологічної культури, а й морально очищуються, добрішають, черпаючи енергію природи.

7. **Формування національної свідомості учнів.** Формування національної свідомості передбачає освоєння особистістю своєї етнічної спільності, національних цінностей (мови, території, культури, мистецтва), відчуття своєї причетності до розбудови національної державності, палкий патріотизм, психологічна і моральна готовність до

захисту Батьківщини. У своїй виховній роботі вчителі використовують різні форми і методи формування національної свідомості: розповідь, пояснення, бесіди, читання, приклад і т.д. Але, як засвідчують дані досліджень І.Д.Беха [1], моральні знання краще засвоюються у супроводі емоцій. Тому ефективними у цьому плані є свята, тематика яких може бути різноманітною: «Наша думка, наша пісня», «А вже Покрова одцвіла», «Розцвітай же, рідне слово», «Андріївські вечорниці», «Свято Миколая», «Хліб - наше багатство», «Рідне місто моє» і т.д. Досить цікавими є заочна мандрівка вулицями рідного міста, кожна з яких має свою історію, екскурсія до парку культури і відпочинку ім. Т.Г.Шевченка, до краєзнавчого музею (наприклад, виставка «Берестецька битва»). Добре зарекомендувала себе традиція школи кожен перший урок розпочинати з державного гімну нашої держави. Можна багато говорити про повагу до державних символів України, але набагато ефективнішим методом є початок уроку, коли всі учні стоять струнко, поклавши руку на серце, і уважно, з гідністю слухають слова гімну. К.Д.Ушинський вказував, що дитина безперервно потребує діяльності і втомлюється від одноманітності, тому врахування принципу особистісно зорієнтованого виховання у поєднанні з діяльнісним підходом до виховання має бути в центрі уваги вчителя при формуванні особистості учнів.

The article deals with some aspects of teacher's upbringing activity with the pupils of the eight-forms. Priority directions, forms and methods of pupils' upbringing in the secondary schools are recommended.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-метод. посібник. - К.: ІЗМН, 1998. - 204с.
2. Грицай Н.Б. Зелені насадження міста Рівного і проведення на їх базі ботанічних екскурсій // Пошук. Перші кроки на ниві наукових досліджень: Збірник наукових статей. - Рівне: РДГУ, 2000. - С.57-59.
3. Кэмпбелл Росс. Как на самом деле любит детей // Наука и жизнь. - 1989. - №7. - С.67-71.
4. Красовицький М.Ю. Особистісно-зорієнтована виховна система // Завуч - 2002. - №6. - С.1-8.
5. Формування навичок здорового способу життя в дітей і підлітків / Н.Ю.Максимова, А.И.Капська, О.Г. Карпенко та ін.. - К.: Ніка-Центр, 2002. - 280с.

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Коротка А.В.,
вчителька

НВК «Школа-садок» №25 м. Житомира

Розглянуто можливість використання різноаспектного підходу щодо вивчення граматичної категорії відмінка іменника у курсі української мови початкової школи для формування уміння переконливо і тактовно доводити свою думку.

Ще за часів давнього Риму розвитку комунікативних здібностей людини, а зокрема умінню бути переконливим і тактовним співбесідником, надавалося великого значення. Не дарма праця давньоримського філософа і педагога Марка Квінтіліана «Про виховання оратора» довгий час була головним посібником з педагогіки.

У наш час ця проблема не стала менш актуальною. Можна навіть стверджувати, що вимоги сьогодення підсилюють її гостроту. Сучасна педагогіка піднімає питання соціалізації особистості. Але ж хіба можна говорити про активну життєву позицію людини, яка не здатна бути переконливою для інших, тобто не здібна логічно, чітко, лаконічно формулювати свою думку, тактовно і переконливо доводити її? Про який активний самовияв та самоствердження може іти мова у такій ситуації?

Одним із основних завдань особистісно-орієнтованого навчання є формування у суб'єкта здібності і бажання усвідомлювати себе як особистість, створення оптимальних умов для його самовизначення та самореалізації. А це неможливо без уміння бути пере-